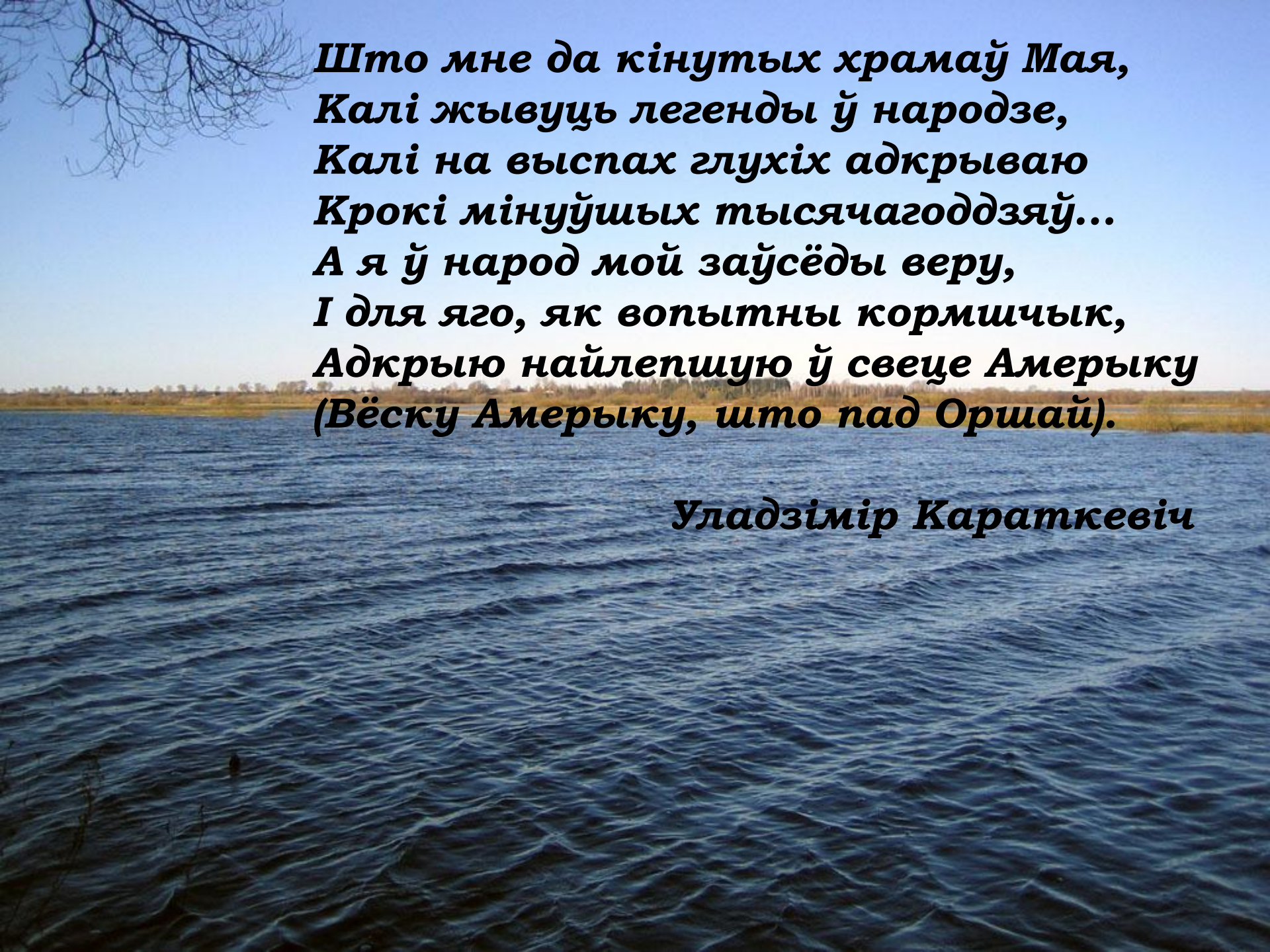

(1930 – 1984)

*Беларусь! Зялёная, залатая!
Край мой светлы, што выпіў
мора пакут!
Да апошняй бярозы
бласлаўляю
Светлы дзень, калі нарадзіўся
тут.*

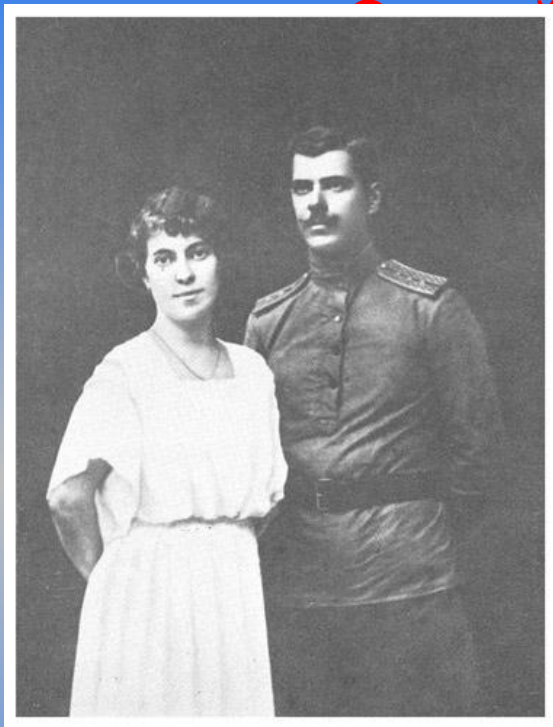
Уладзімір Каратк

**Што мне да кінутых храмаў Мая,
Калі жывуць легенды ў народзе,
Калі на выспах глухіх адкрываю
Крокі мінуўшых тысячагоддзяў...
А я ў народ мой заўсёды веру,
І для яго, як вопытны кормшчык,
Адкрыю найлепшую ў свеце Амерыку
(Вёску Амерыку, што пад Оршай).**

Уладзімір Караткевіч

Нарадзіўся Уладзімір Сямёнавіч Караткевіч 26 лістапада 1930г.

Бацькі. 1916г. Орша

Сям і інтэлігента

Сямён Цімафеевіч Караткевіч – бацька Уладзіміра, паходзіў са старадаўняга шляхецкага роду, які меў герб “Корвін”. Род пачынаўся ў першым пакаленні з Данілы, які ў 1546г. Стаў уладальнікам земляў у Раманаўшчыне і Лятаўшчыне Рэчыцкага павета. У 2-ой палове XIX ст. род збяднеў.

Надзея Васільеўна Караткевіч (у дзявоцтве Грынкевіч), маці пісьменніка, паходзіла са старадаўняга шляхецкага роду. Рана засталася сіратой. У 1911 годзе закончыла Марыінскую гімназію ў Магілёве. Нарадзіла траіх дзяцей: Валерыя (1818), Наталлю (1922), Уладзіміра (1930).

*1913г. Сёстры Грынкевіч
Яўгенія Васільеўна, Надзея
Васільеўна (маці У.
Караткевіча) і Ганна
Сцяпанаўна*

Васіль Юллянавіч Грынкевіч – дзед Уладзіміра Караткевіча. Нарадзіўся ў сям’і праваслаўнага святара. Быў цудоўным апавядальнікам. Значна паўплываў на светапогляд будучага пісьменніка. Дзедавы апавяданні пра Крычаўскае паўстанне 1743 – 1744 гг., пра вужыную каралеву, пра лебядзіны скіт, пра явар і каліну (мужа і жонку), пра звон, які патануў, пра горад на дне возера і іншыя сталі крыніцай для многіх твораў У. Караткевіча.

Пісьменнік згадваў, што праз дзеда ён палюбіў гісторыю і прыроду, што гэта быў чалавек “уладны, разумны і з’едлівы”, які “валодаў нязменнай духоўнай і фізічнай сілай, бязмежнай энергіяй і азартам”.

Васіль Грынкевіч стаў прататыпам Данілы Загорскага-Вежы ў рамане “Каласы пад сярпом тваім”.

Заяц варыць піва

*Орша! Невялікі гарадок на беразе Дняпра. Зялёныя вуліцы,
рэшткі валоў замчышча, гудкі далёкіх цягнікоў і блізкіх
параходаў, дубовыя лясы на берагах Дняпра. Дзе б ні быў У.
Караткевіч, Орша была з ім.*

Ужо ў тры з паловаю гады Валодзя чытаў самастойна. “Пісаць (а спачатку “бубніць”) вершы пачаў год у шэсць, але, на шчасце, хутка кінуў гэты занятак. Трохі пазней спрабаваў пісаць апавяданні, прычым абавязкова іх ілюстраваў... Таленты выяўляў розныя : і маляваў, і ў музычную школу хадзіў (прычым абсалютны слых спалучаўся ўва мне з такой жа абсалютнай лянотай), але ўсе гэтыя таленты пайшлі тунна”.

*З сястрой Наталляй.
1937г.*

*Валодзя Караткевіч.
1940г.*

1949г.

У свае 14 гадоў Валодзя меў літаральна энцыклапедычныя веды па літаратуры і гісторыі. У гэты час, калі бібліятэкі былі амаль што пустыя (1945 год), вы маглі атрымаць усе неабходныя даведкі ў яго... З усіх школьных прадметаў У. Караткевіч найбольш любіў літаратуру і гісторыю. Гэтая любоў прадвызначыла далейшы лёс юнака.

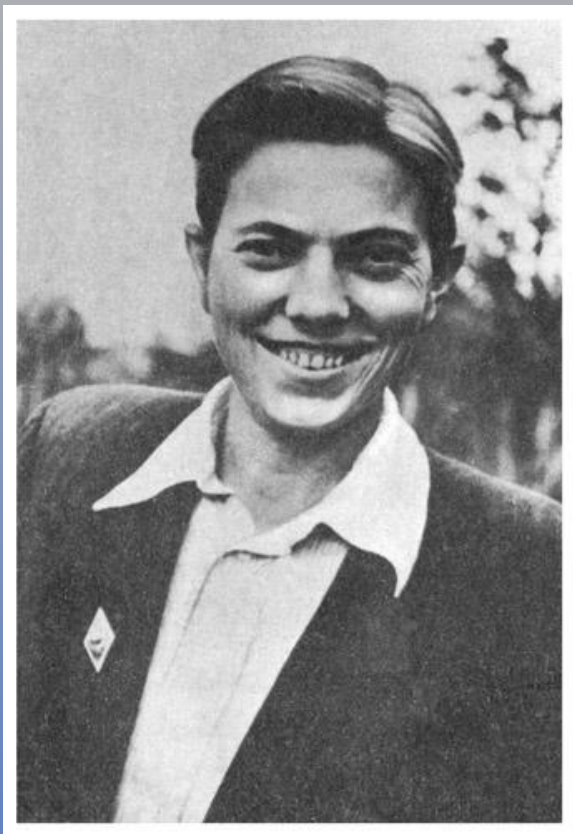

*1952г.
Студэнт 3-
яга курса
Кіеўскага
дзяржаўнага
універсітэта
імя Шаўчэнкі*

*1954г.
Студэнт
пятага курса.*

*Маскоўскі перыяд жыцця і творчасці
У.Караткевіча
(1958-1962гг.)*

- вучоба на Вышэйшых літаратурных курсах;
- вучоба на курсах сцэнарыстаў.

- ✓ Вершы “Скарына пакідае радзіму”, “Вадарод”, “Дзяўчына пад дажджом”
- ✓ Цыкл вершаў, прысвечаных Н.Молевой, выкладчыцы гісторыі мастацтва
- ✓ Раман “Нельга забыць” (“Леаніды не вернуцца да Зямлі”)
- ✓ 7 жніўня 1959 года (як сцвярджае У.Караткевіч) узнікла задума напісаць раман, прысвечаны паўстанню 1863-1864гг. Да рэалізацыі задуманага пісьменнік прыступіў у 1962годзе, вярнуўшыся з вучобы на радзіму.

**Вялікі сын вялікага
народа.
Першаадкрывальнік
многіх тэматычных
пластоў у нашай
нацыянальнай
літаратуры. Выдатны
мастак слова і не**

**менш выдатны
гісторык. Фатограф-
прафесіянал.
Непераўзыхадзены
жартаўнік, душа
многіх і многіх
кампаній, вечарынак,
сябрын. Эрудыт, якіх**

Помнік Уладзіміру Караткевічу ў Оршы

*Бог найшоў. Жыццё ідзе пад кручу.
Але ідзі і не губляй спакой.
Ёсць замест прыватнай неўміручасці —
Бесмяротнасць нацыі тваёй.*

*Адное засталосся – сіла зброі.
Адное засталосся – песні гневу.*

“...амаль у кожнага мастака ... мы знаходзім адзін цэнтр, зрэдку некалькі, але заўсёды няшмат, каля якіх групуюцца ўсе яго творы: гэтыя апошнія ўяўляюць сабой як бы спробы выказаць нейкую пакутлівую думку, і калі яна нарэшце выказваецца, з’яўляецца твор, сагрэты вышэйшай любоўю мастака, сэрца і думка якога імкнуцца да яго з нястрыманай сілай”. (В.Розанаў, рускі вучоны)

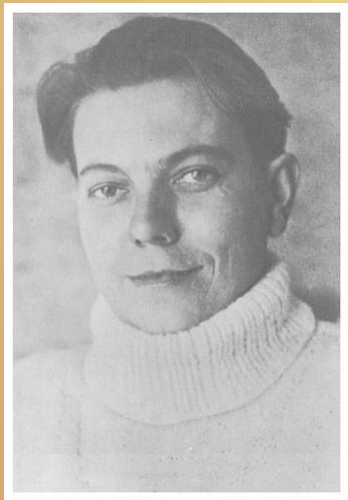
*У сям'і пісьменніка
захавалася паданне пра
Тамаша Грыневіча
(сваяка з матчынага
боку), які ўдзельнічаў у
паўстанні 1863-1864
гадоў. Паўстанцы, якімі
ён кіраваў, былі разбіты,
а іх камандзіра
расстралялі ў Рагачове
на загадзе Мураўёва.*

“Задума (напісаць раман “Каласы пад сярпом тваім) з’явілася яшчэ тады, калі я быў студэнтам Кіеўскага ўніверсітэта. Замест таго каб хадзіць на лекцыі, - сядзеў у бібліятэцы над старымі кнігамі. Паступова перад маімі вачыма прываблівыя постаці маіх продкаў – мужных, свабодалюбівых людзей. І сярод іх – паўстанцы 1863 года, якія не шкадавалі жыцця, змагаючыся за “вашу і нашу свабоду”. А потым дзядзька паказаў мне на Дняпры мясціны, дзе адбываліся тыя падзеі. Руіны гаўптвахты, дзе расстрэльвалі людзей, і конскія могілкі, дзе іх потым закопвалі. Паступова ў мяне расло жаданне расказаць ад іх подзвігу, зберагчы памяць”.

З інтэрв’ю Уладзіміра Караткевіча вядомаму даследчыку беларускай літаратуры А.Мальдзісу ў 1967г.

Dziaciuki!

Zywuczyl pad rądom maskouskim kożny wiedaje szto jon nas abdziraje i hlumiořno mało chto dobre padumau czy možno ad jeho spadkewaci sia czeho leń dla nas, albo dla dzieciej naszych. Ja Dziaciuki lepsz znajucezy ad was uzduman napisaci piśmo kab nie ma to być piśmo napisane waszańo. Dla toho czytajuć z uwahaju, a jak piereczytajuć nie dawajcie da drohoj wloski.

Czeławiek to takuju ma je naturu, szto albo niczoho nie wiedaje i niczoho mieci nie chce, albo kali dawiedajęc sia, to chceze zrazumiaci dobre i dastaci usięko szto jemu należyć. Heto wielikaja prauda. Ot jeszcze mie datno hawaryli naszyje, szto jeny stworeny dla toho, kab służyli pańszczyńi i byli niewolikami, a hawaryli dla toho szto nieroho niewiedali i niczo to mieci niechacieli, — a czy siehodka heta skazuo, kal uže wiedajuć mnoho i mnoho chceu? Siehodka usie uže pafazurnieli, usie uže muzyki talkujuć, szto Boh stworyu czeławieka kab jon kasytawau z wolności, szto dali mu swobodę, jak hety mahli inak dumaci. Heto prawo szto narod robić sia rozumniejszym, wychodzić ad samoho Boha, a chto jemu schoceze spraciulaci sia, taho sibo sam Boh albo narod pa przykazu boskomo z ziemloju zmieszaje!

Wy Dziaciuki peunie wielmi ciekawyje skulže heto narod tak parazumnien? Ja wam skazu skul heto.

Kali Prancuz pad Swiutopolom zauwau pabiu maskala, to dla toho kab maskal nie wieu sily i hroszy, przykazu narodowi daci wolność, niebraci rekrutou i wielikich padatkou. Maskal zhadziu sia na heto, bo dumau szto narod durny i patrapie jeho aszukaci. Jon to chacieu adno pieremienie niawolu, no baczu wielmi aszukan sia, bo chacieu nam rad maskouski niczoho u sześć let nie zrabiu, no my jak peczuli szto i muzyk może być wolny, tak peczali pytaci sia u ludziej rozumniejszych i talkawaci pamieć saboju, aż zrazumieli szto to wolność znaczyć. Ot skul heto uzialo sia szto narod parazumnien. My siehodka usie uže wiedajem, szto czeławiek wolny heto kali msje kusok swajej ziemli, za katoru ani czynszu i obroku nie płacić, ani pańszczyńi nie służyć, — kali płacić malyje padatki i to nie na carskije stajni, siarni i kurwy, a na pstrebu ce-

laho narodn, kali nie idzie u rekruty ezort wiedaje hdzie, a idzie baranici swoho kraju tahdy tolko, kali jaki nieprzyjaciel nadyjdzie. — kali robić usięko szto sie dabaje i szto nie kryudzie bliźniaho i chwafy boskej. — i kali wyznaje tuju wiern jakuju wyznawali jeho baćki, dziedy i pradziedy. Ot szto wolność znaczyć. Siehodka to rad maskouski nas nie atumanić, bo my ciepier nie takije durnyje jak byli upiered i poznali szto nam nie manichwestou carskich a wolności patreba.

Maskal to chitry, jon to Dziaciuki chceze kab nie daci niczoho, a narod dumien szto uže ma je usio jak należyć. Nie mierynszy sudzicie chacie z hetaho a jeho chitrości. Dwa roki uže tamn, kali jeszcze nijakich manichwestou a wolności nie abjaulali, narod u Piecierburhu, Maskwie i pa celoj Rasiei peczau wielmi kryczaci, szto kali rad nie dać jemu wolności, to jon celaju bramadoju 18 Fehrals zbuntajęc sia, tahdy Car baczu zbijau sia i wielcu Senatawi zjechaci sia, a narodowi abjawieć szto o Poście wolność dastanie. Narod durny pawiern da i razyzou sia, a Car z Senatom patalkawauszy, jak ni mla trowha, tak i abjawiu u miejacu wolności manichwest, a u manichwestie przykazywaje muzykam służyć da czesu pańszczyńi pa staromn, a pa nowomu zapłacie bolsz hroszej u kaznu na pisaron, pasrednikou, da i ezort ich wiedaje pa szto. Sudzicież ciepier sami czyż nie aszukiwajuć nas?

No nie na douho zdasce im krucielstwo, bo jak ja kazau my uže poznali szto nam nie manichwestou a wolności patreba — i to wolności nie takoj jakuju nam Car schoceze daci, bo jakuju my sami muzyki pamieć saboju zrobimo. A dla toho Dziaciuki kab, nichto was nie moh aszukaci, ciepier uže talkujcie pamieć saboju jakoj wam wolności patrebać jakim adno sposolem muzyk jeju dastac może. Tolko Dziaciuki smieło, bo z nami Boh i prauda, a kali my z Bohom to z nami wajawaci trudno bo boska moc wielika a narodu mnoho.

Tak z hetaho piśma i widoć szto niema czeho zdaci ad nikoho, bo toj tolko znie chto pasieje. Tak siejcież Dziaciuki jak przyjdzie para poucoju rukuju nie skladajcie pracy kab i muzyk byu czeławiekom wolnym, jak je na caluskom świecie. Boh nani dapamože!!

Jaśko haspadar z pad Wilni.

Калінава

Кастусь Каліноўскі
1838-1864

Сімвал паўстання

*Пётра Сергієвіч. "Кастусь
Каліноўскі сярод паўстанцаў
1863 г." (1955)*

*П.Сергієвіч. К.Каліноўскі і
В. Урублеўскі сярод
паўстанцаў. 1959г.*

Параненыя паўстанцы каля Мінска. 1863 г.

Гістрыя ёсць настаўніца жыцця.

Старажытныя рымляне

*Парадкі Мураўёва
Канец XIX ст.*

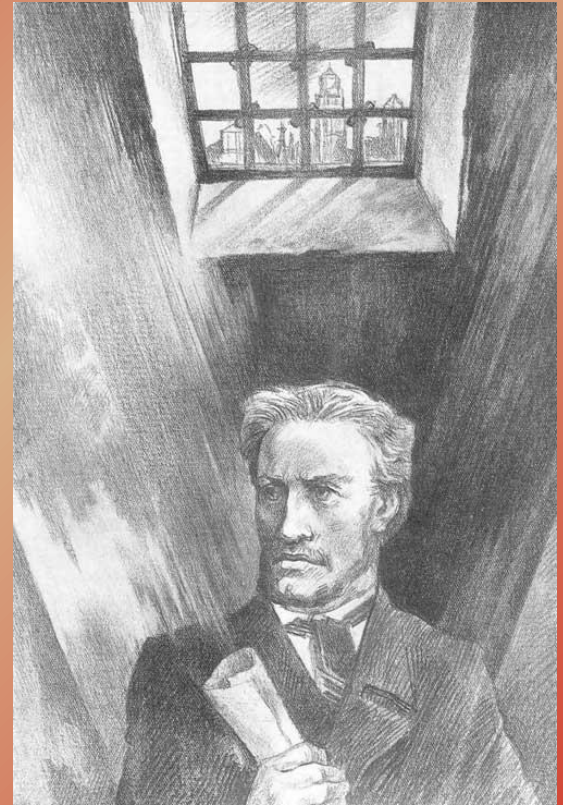
Студзень 1959г. Мінск. М.С.Хрушчоў: “ *...чым хутчэй усе будзем гаварыць па-руску, тым хутчэй набудуем камунізм*”.

- Звужаецца сфера ўжывання беларускай мовы;
- выкладанне ў школах, асабліва гарадскіх, пераводзіцца на рускую мову;
- змяншаецца колькасць беларускамоўных кніг і газет;
- любя адхіленні ад афіцыйна вызначаных пастаноў ў мастацкіх творах, у кіно і тэатры падлягалі разбору ў партыйных органах і асуджэнню.

А.Салжаніцын, звяртаючыся да інтэлігенцыі, да моладзі, да ўсіх суайчыннікаў незадоўга да арышту і высылкі з краіны: *“Мы так безнадзейна расчалавечыліся, што за сённяшняю сціпную кармушку аддадзім усе прынцыпы, душу сваю, усе намаганні нашых продкаў, усе магчымасці для нашчадкаў – толькі б не парушыць свайго лядашчага існавання. Не засталася ў нас ні цвёрдасці, ні годнасці, ні сардэчнага жару...”* (“К чому стадам дары свабоды?” А.С.Пушкін)

“Вялікую і святую справу трэба рабіць з адкрытым забралам”.

1965г. – 1-ая публікацыя рамана на старонках часопіса “Полымя”. Супраць станоўчай рэцэнзіі А.Мальдзіса – разгромны артыкул крытыка Я.Герцовіча.

Асобнай кнігай “Каласы...” выйшлі толькі праз тры гады, хоць афіцыйна не былі забаронены.

**“Пастараўся заплаціць гэтай кнігай
доўг Дняпру, людзям паўстання
1863 года, Беларусі”.**

У.Караткевіч

